

Büntetés-végrehajtási Szervezet
Oktatási Központja
1108 Budapest, Újhegyi út 9-11. Tel.: 261-7011 Fax: 431-0180

A javítóintézetben alkalmazott rendészek kiegészítő képzése

Emberi jogok

tansegédlet

2015.

Tartalom

1.	Az emberi jogokról általában.....	2
1.1.	A legjelentősebb előrelépések többek között a következők voltak:.....	2
1.1.1.	1215: A Magna Charta –„Nagy Szabadságlevél” (Anglia).....	2
1.1.2.	1628: A Petition of Right „Jog Kérvénye” (Anglia).....	2
1.1.3.	1776: Az Egyesült Államok Függetlenségi Nyilatkozata	2
1.1.4.	Az Amerikai Egyesült Államok alkotmánya (1787) és a Bill of Rights (1791)	2
1.1.5.	1789: Az Emberi és Polgári Jogok Nyilatkozata (Franciaország).....	3
1.1.6.	ENSZ (Egyesült nemzetek Szervezete).....	3
1.1.8.	Emberi Jogok Egyetemleges Nyilatkozata	3
1.1.9.	Emberi Jogok Európai Egyezménye	3
1.1.10.	Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya 1966.	4
2.	A gyermeki jogok kialakulása és fejlődése	4
2.1.	Gyermeeki jogok a nemzetközi dokumentumokban	5

Gyermeki jogok

---

1. Az emberi jogokról általában

A történészek szerint az első írott emberi jogokat tartalmazó dokumentum Nagy Kürosz nevéhez fűződik és ei. 539-ből származik. Nagy Kürosz ekkor foglalta el Babilon városát, és akkád nyelven egy agyaghengerre vésve hirdette ki a rabszolgák felszabadítását és a szabad vallás megválasztásának és gyakorlásának jogát.

Az emberi jogok kinyilatkoztatása társadalmanként eltérő ütemben, de töretlenül haladt az idők folyamán.

1.1. A legjelentősebb előrelépések többek között a következők voltak:

1.1.1. 1215: A Magna Charta – „Nagy Szabadságlevél” (Anglia)

- a kormány nem avatkozhat bele az egyház ügyeibe; minden szabad polgár birtokolhat és örökölhet földet; a polgárok védelmet élveznek a túlzott adóztatással szemben; megadta a földdel rendelkező özvegyeknek azt a jogot, hogy ne kelljen újra férjhez menniük, ha nem akarnak; továbbá lefektette a megfelelő jogszolgáltatás és a törvény előtti egyenlőség alapelveit.

1.1.2. 1628: A Petition of Right „Jog Kérényje” (Anglia)

- nem lehet adókat kivetni a parlament hozzájárulása nélkül; nem lehet alattvalókat bebörtönözni bebizonyított ok nélkül (a habeas corpus jogának megerősítése); katonák nem szállásolhatók el polgároknál; és békeidőben nem alkalmazható katonai bírászkodás.

1.1.3. 1776: Az Egyesült Államok Függetlenségi Nyilatkozata

- Nagy Britanniától való elszakadás; minden ember egyenlőnek született; Elidegeníthetetlen jogok: élethez való jog, szabadsághoz való jog, boldogságra való törekvéshez való jog

1.1.4. Az Amerikai Egyesült Államok alkotmánya (1787) és a Bill of Rights (1791)

- Az Alkotmány meghatározza a kormány főbb szerveit, azok illetékességét, valamint az állampolgárok alapvető jogait.
- A Bill of Rights korlátozza az Egyesült Államok szövetségi kormányának hatalmát, és védi az amerikai területen tartózkodó minden állampolgár, lakos és látogató jogait.

1.1.5. 1789: Az Emberi és Polgári Jogok Nyilatkozata (Franciaország)

- A Nyilatkozat kimondja, hogy minden polgárnak biztosítani kell „a szabadság, a tulajdon, a biztonság s az elnyomással szemben való ellenállás” jogát. Kijelenti, hogy a törvény szükségessége abból ered, hogy „az egyes ember természetes jogainak gyakorlása más korlátokba nem ütközhetik, mint azokba, amelyek a társadalom többi tagjai számára ugyane jogok élvezetét biztosítják”.

1.1.6. ENSZ (Egyesült nemzetek Szervezete)

1945-ben San Franciscóban 51 állam részvételével alakult meg.

- Alapokmányának egyik célja: az emberi jogok és az alapvető szabadságok mindenki részére fajra, nemre, vallásra, vagy nyelvre tekintet nélkül történő tiszteletben tartásának előmozdítása és támogatása révén nemzetközi együttműködést létesítsen.”

1.1.7. UNICEF

- az ENSZ tagállamai a gyermek jogainak biztosítására és gyermekvédelem megvalósítására alakult nemzetközi szervezetet a gyerekek szenvedéseinek enyhítésére hozták létre 1946. december 11-én, a Közgyűlés első ülészakán, az Egyesült Nemzetek Nemzetközi Gyermeksegélyalapja, vagyis **UNICEF** néven. Tevékenységét a Gyermek Jogairól szóló Egyezmény rendelkezései alapozzák meg, célja, hogy a Gyermekjogi Egyezményben foglaltak az élet minden területén etikai normává váljanak. A gyermekek jóléte érdekében munkálkodó világszervezet, tevékenységét a gyermekek véleményének és igényeinek, szükségleteinek figyelembevételével látja el.

1.1.8. Emberi Jogok Egyetemleges Nyilatkozata

- Az emberi jogok egyetemleges nyilatkozata egy, az ENSZ által elfogadott nyilatkozat, mely összefoglalja a világszervezet álláspontját a minden embert megillető alapvető jogokról. A nyilatkozatot a II. világháború borzalmi ihlették és 1948. december 10-én fogadták el. Az ENSZ-közgyűlés 1950-ben hozott döntése értelmében a nyilatkozat elfogadásának napját minden évben az emberi jogok napjaként ünneplik.
- A nyilatkozat egy bevezetőből és 30 cikkből áll. Ebben a 30 cikkben fogalmazza meg az emberi jogokat (az alapvető polgári, kulturális, gazdasági, politikai és szociális jogokat), amelyek megilletnek minden embert, fajra, színre, nemre, nyelvre, vallásra vagy politikai meggyőződésre való tekintet nélkül.

1.1.9. Emberi Jogok Európai Egyezménye

- 1950. november 5. Róma
- 14 jegyzőkönyvvel egészült ki.
- Meghatározza az európai államok belső jogának emberi jogi rendszerét és tartalmát.
- Az egyezményt – és több kiegészítő jegyzőkönyvét – az 1993. évi XXXI. törvény hirdette ki.

1.1.10. Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya 1966.

- Taxatív sorolja fel az emberi jogokat
- Első fakultatív jkv.: egyéni panaszjog
  - egy része: abszolút jellegű (halálbüntetés eltörlése, diszkrimináció tilalma)
  - szükségállapot idején korlátozható (magánélet védelme)
  - korlátozását eleve tv. határozza meg (gyülekezési jog, véleménynyilvánítási jog)
- Második fak. jkv.: halálbüntetés eltörlése
- Felállítja az EMBERI JOGI BIZOTTSÁGOT

2. A gyermeki jogok kialakulása és fejlődése

A kora újkorig (XV. század), sőt bizonyos társadalmakban még a XX. században is a gyermekeket a szülők, leginkább az apa tulajdonának tekintették, aki minden tekintetben a gyermek felett rendelkezett, döntött a sorsáról, egészen az adott társadalomban a felnőttkor bekövetkeztéig tekintett életkorig. A lánygyermek még inkább kiszolgáltatott volt szülei akaratának.

A gyermek is ember, ennél fogva az emberi jogok – mint minden emberi lényt alapjaiban megillető nemzetközileg elismert jogok - a gyermeket is megilletik.

A gyermekek jogainak deklarálása a XX. század eredménye. Hosszú társadalmi, gazdasági és jogtudományi fejlődés következtében alakult ki.

Ellen Kay nevezte a XX. századot a gyermekek századának. A század elején született nemzetközi megállapodások még csak néhány kirívó kérdésben (például leánykereskedelem) igyekeztek összefogni az államok tevékenységét. Államközi egységes álláspont került megalkotásra a gyermekekre és fiatalokúakra vonatkozó munkafeltételekkel kapcsolatban is.

1924-ben „A gyermekek megsegítésére létrehozott nemzetközi unió” nevű szervezet (Association internationale pour la protection de l'enfance) kezdeményezte a Nemzetek Szövetségének közgyűlésén a gyermekek helyzetére vonatkozó deklaráció beterjesztését. A Nemzetek Szövetsége által –abban az évben elfogadott – ún. Genfi Deklaráció fogalmazta meg elsőként a gyermekek védelmére vonatkozó általános igényt és az ehhez kapcsolódó tennivalókat: „Az éhező gyermeket táplálni kell, a beteg gyermeket gyógyítani kell, a szellemi fejlődésben elmaradt gyermeket támogatni kell; a züllés útján lévő gyermeket új útra kell téríteni; az árva és elhagyott gyermeket összegyűjteni és támogatni kell.”

Erre a dokumentumra hivatkozik az 1959-ben az ENSZ Közgyűlésén elfogadott a gyermeki jogokra vonatkozó deklaráció bevezetője. Az 1924. évi deklaráció nem számított az államok felelősségére, és nem követelte meg betartani a megfogalmazott gyermeki jogokat, addig az ENSZ alatt elfogadott dokumentum felhívja a kormányokat a gyermek jogainak elismerésére, valamint arra, hogy azokat megfelelő törvényhozási intézkedésekkel biztosítsák. Az 1959.évi deklaráció (csupán ajánlás) még nem szabályozza kimerítően a gyermekek speciális védelmével kapcsolatos kérdéseket, és nem ró az államokra konkrét kötelezettséget erre vonatkozóan, mégis előrevetíti a gyermeki jogokat átfogóan szabályozó egyezmény kidolgozását.

Az 1989-ben, New Yorkban elfogadott Gyermek Jogairól szóló Egyezmény (a továbbiakban: Gyermekjogi Egyezmény) következménye az ENSZ tevékenységének, hogy a gyermek nemzetközi védelmében az államok között hatékony és korszerű együttműködés jöjjön létre.

2.1. Gyermeki jogok a nemzetközi dokumentumokban

A korábban említett Emberi Jogok Európai Egyezményében deklarált jogok között nincsenek konkrétan a gyermekekre vonatkozó cikkek, de van több olyan rendelkezés, amely összefüggésbe hozható a gyermekkort, a gyermekeket érintő jogokkal. Például a magán- és családi élet tiszteletben tartására vonatkozó joggal kapcsolatban; a diszkrimináció tilalmával; a házasságon kívül született gyermek és szülője közötti viszonyt is ide lehet sorolni.

A szülő és a gyermek jogainak alá-fölérendeltségi viszonyára vonatkozóan újmegfogalmazásként jelent meg a Miniszterek Bizottsága egyik ajánlása, amely a szülői hatalom helyett a szülői felelősséget helyezi előtérbe, ez a fogalom kifejezi a szülő jogait és kötelezettségeit is, ezáltal védve a gyermek jogait. Az Egyezmény 1. Kiegészítő Jegyzőkönyve (1952) az oktatás szabadságáról, 7. Kiegészítő Jegyzőkönyve (1984) a gyermekeket is érintő házastársak közti egyenjogúságról rendelkezik.

A Módosított Európai Szociális Karta (1996) a legjelentősebb olyan európai egyezmény, amely biztosítja a gyermekek jogait. Deklarál kifejezetten a gyermekeket, fiatalokat megillető jogokat és rögzíti a gyermekek és fiatalok munkavállalásra vonatkozó rendelkezéseket.

A gyermek büntetőjogi felelősségével kapcsolatban előírja, hogy azt az életkorhoz kell igazítani, illetve, hogy csak kivételes esetben, súlyos bűncselekmények elkövetése esetén lehet a gyermeket őrizetben tartani, továbbá szabadságvesztés kiszabására csak a bíróság által megállapított, azon belül is a lehető legrövidebb ideig kerülhet sor, minden esetben a felnőttektől elkülönítetten. A gyermekek speciális védelemre jogosultak a fizikai és lelki erőszakkal, és kizsákmányolással szemben.

A Gyermekjogi Egyezmény első olyan nemzetközi dokumentum, amely nem csupán ajánlásokat fogalmaz meg, hanem kötelezi az aláíró államokat arra, hogy a benne foglaltakat betartsák, ellenkező esetben szankcionálja a hiányosságokat.

Az Egyezmény alapelveként rögzíti „gyermek mindenekfelett álló érdekét”. Az Egyezményben foglaltak tartalmazzák egyrészt az általános jellegű polgári, politikai, gazdasági, szociális és kulturális jogokat. A gyermekek speciális védelmét biztosító jogok csoportjába tartozó rendelkezések a gyermek fokozott védelmét szolgálják kizsákmányolás esetén is.

A fogyatékos, a család nélküli, különböző etnikumokhoz tartozó gyermekek részére az Egyezmény speciális jogokat rögzít. Különleges védelemre jogosultak a rendkívüli helyzetben lévő (menekült, fegyveres konfliktusokban érintett, bűncselekmény elkövetése miatt szabadságuktól megfosztott) gyermekek is.

Az Európai Unió egységes alapjogi dokumentuma, a 2000-ben Nizzában elfogadott Alapvető

Jogok Chartája – egyebek mellett – rögzíti, hogy a jogok gyakorlása együtt jár az emberi közösség és „a jövő nemzedékek iránt viselt felelősséggel és kötelezettségekkel.” Deklarálja, hogy a hatóságok és a magánintézmények gyermekekkel kapcsolatos tevékenységeiben elsődleges szempont a gyermekek érdeke. Deklarálja továbbá a gyermekek jóléthez és gondoskodáshoz való jogát, és kiemeli a véleménynyilvánítás szabadságát, amelynek gyakorlását azonban az életkortól teszi függővé.

Külön cikkben rendelkezik a gyermekek oktatáshoz való jogáról. Ezzel összefüggésben rögzíti azt a szülői jogot és kötelezettséget, amely szerint a szülők gyermekeik számára vallásuknak, filozófiai vagy pedagógiai meggyőződésüknek megfelelő nevelést biztosítanak.

